

Transcript

In naam van Oranje - Brielle

Track 1: 1 april

Welkom, wat leuk dat je er bent. We gaan een wandeling maken door Den Briel. De stad die misschien wel het meest is verbonden met een belangrijke periode uit onze geschiedenis: de 80-jarige oorlog. We ontmoeten ketters en geuzen en beleven de inname van Den Briel, een bijzonder moment in onze geschiedenis.

We lopen onder de Langepoort door die je daar ziet, en daarna slaan we rechtsaf. De poort brengt ons in de oude kern van Den Briel. In het stadje is veel geschiedenis bewaard gebleven. Die gaan we samen ontdekken. Ga je mee?

Track 2: Vestingstad Den Briel

We lopen een klein stukje langs het hoger gelegen Vestingspad tot we verderop via het pad omhoog kunnen, zodat we over de stadswal kunnen lopen. Het oude centrum van Den Briel is helemaal omringd door stadsmuren. Die muren zijn in de 16^e eeuw voor steden van levensbelang. Ze beschermen de stad tegen indringers en aanvallers. Vaak is rondom de hele stad zo'n muur gebouwd en om die muur heen werd een gracht gegraven. Eigenlijk net als bij een kasteel.

Den Briel is zo'n vestingstad en die kun je alleen binnenkomen via de stadspoorten. En die worden natuurlijk goed bewaakt. De verdediging

van de stad is in de 16^e eeuw in handen van de schutterij. Dat zijn inwoners van de stad die regelmatig oefenen met schieten en marcheren. Er zijn veel schilderijen gemaakt van schutters en de meest bekende is natuurlijk de Nachtwacht, het schilderij van Rembrandt.

Zie je de kanonnen al? Die komen niet uit de 16^e eeuw maar geven wel een goed beeld van hoe het er toen uit moet hebben gezien. Hier komt niemand zomaar binnen. Den Briel ligt in de provincie Zuid-Holland maar in de 16^e eeuw zijn Noord- en Zuid-Holland nog een provincie: Holland. De provincies zijn in die tijd eigen baas en maken eigen wetten en regels. Maar in de loop van de tijd zijn de Nederlandse provincies, en dus ook Holland, in handen gekomen van de Spaanse koning, Filips de Tweede. En ook al woont hij ver weg, helemaal in Spanje, toch bepaalt de Spaanse koning vanaf dat moment de regels hier in de Lage landen. En dus ook hier in Den Briel.

Track 3: Koning en kettlers

Aan je linkerhand kun je de kerk goed zien. En die richting gaan we straks op. Een van de belangrijkste wetten die koning Filips II doorvoert, gaat namelijk over het geloof. De Spaanse koning is streng katholiek en in zijn ogen is er geen plaats voor andersdenkenden. Dat is in die tijd best een probleem. Want juist begin 16^e eeuw komen er steeds meer mensen die zich niet meer houden aan de regels van de katholieke kerk. We noemen hen protestanten. Zij vinden dat de katholieke kerk te veel is afgedwaald van het christelijke geloof. De grote katholieke kerken, de vele beelden die er staan, de hoge glas-inloodramen, de volle altaren; de protestanten vinden het te veel pracht

en praal. Het leidt volgens hen alleen maar af van het ware geloof: het Woord van God zoals beschreven in de Bijbel. Dáár draait het volgens de protestanten om. En niet om al die poespas eromheen.

De Spaanse koning Filips II is allesbehalve blij met die protestanten die het aandurven zijn geloof ter discussie te stellen. In zijn wereldrijk is maar plaats voor één kerk. Sterker nog, de bescherming van het katholieke geloof ziet hij als dé belangrijkste taak van zijn koningschap. Filips II gelooft dat de samenleving uit elkaar valt zodra je meer religies toestaat. En daarom wil hij niks weten van protestanten of Nederlandse edelen die om meer religieuze vrijheid vragen. Het protestantse geloof toestaan? Geen denken aan. Sterker nog, steeds feller begint hij ertegen op te treden.

Het liefst wil hij het protestantse geloof in de Nederlanden volledig uitroeien...

Track 4: Vluchten voor het geloof

Hier verlaten we de stadsmuur. We gaan naar beneden en lopen in de richting van de kerk.

Ketters. Die naam krijgen andersdenkenden. Ze worden opgepakt, gemarteld en vermoord. Ook hier in Den Briel zijn protestanten niet veilig. Een marktplein, een meute mensen, rook, gekrijs. Een ketter wordt levend verbrand, voor iedereen zichtbaar. Mannen, vrouwen en kinderen kijken toe. Als de man op de brandstapel berouw toont terwijl de vlammen al aan zijn benen likken, kan hij nog door de beul

worden gewurgd om zijn dood te versnellen. Vrouwen worden vooraf gewurgd. Maar niet iedereen toont berouw. Zo kan het uren duren voor de dood intreedt. De mensen op het plein moeten dit als waarschuwing zien: wijk niet af van het ware geloof.

Door het gruwelijke geweld tegen kettters keren steeds meer mensen de katholieke kerk de rug toe. Ook sommige katholieken pleiten voor meer tolerantie en minder wreedheid. Toch vluchten veel protestanten naar Duitsland en Engeland.

Track 5: Jacht op kettters

We lopen verder richting de kerk. Met een knik naar links gaat de Brigittenweg verder. Links passeren we zo een gebouw dat verbonden is aan de bekendste ketter van Den Briel: Angelus Merula. Een pastoor die zich tegen de katholieke kerk begint te keren, maar daarmee komt hij in het vizier van de ketterjagers.

Merula belandt op de brandstapel. Maar net voordat het vuur wordt aangestoken, overlijdt hij aan een hartaanval.

In zijn testament laat Merula zijn woning en zijn bezittingen na aan een nog op te richten weeshuis. Dit gebouw aan je linkerhand. Want daarin is de 16^e eeuw ook een harde tijd. Kinderen zonder ouders belanden vaak op straat en moeten daar maar zien te overleven. Merula's weeshuis verandert dit.

Track 6: Beeldenstorm in Brielle

Aan je rechterhand zie je de restanten van het Brigittenpoortje. Het was de toegang tot een enorm katholiek kloostercomplex. In 16e eeuw Den Briel is het katholieke geloof, ondanks dat het aantal protestanten ook hier sterk groeit, nadrukkelijk aanwezig in het straatbeeld. De Catharijnekkerk hier voor onze neus moet de grootste kerk van de provincie Holland worden. Maar tijdens de bouw breekt er brand uit en daarna raakt het geld op. Loop maar mee, we gaan linksom de kerk, straks aan de achterkant kun je beter zien dat de kerk niet verder gaat dan het middenschip. Maar in 16^e eeuw Den Briel krijgt de kerk nog iets veel heftigers te verduren. Het is bekend geworden als de Beeldenstorm...

Het zit zo. Hoewel de protestanten hun leven niet veilig zijn, houden ze steeds vaker hun diensten in de buitenlucht. De hagenpreken. De werkeloosheid, hoge broodprijzen, de gruwelijke vervolgingen van ketteren, het draagt allemaal bij aan de populariteit van de hagenpreken. In West-Vlaanderen jut zo'n hageprediker zijn toehoorders op: "Staat er niet geschreven, dat God de Heere geen aanbedding van beelden wil? En wat zien we in de kerken? Beelden van Jezus, Maria en de Heiligen."

De opgehitste groep gaat naar een lokaal klooster waar ze alles kapotslaan. De Beeldenstorm is begonnen. Al snel verspreidt deze zich als een inktvlek door Antwerpen, Gent en bereikt dan de Noordelijke Nederlanden. Ook Den Briel.

Alle versieringen hier binnen in de kerk gaan eraan, want de duivel zelf zou erin schuilen. Beelden. Glas-in-lood-ramen. Schilderijen en het altaar. Niets in de kerk is veilig voor de beeldenstormers. “Breek wat je breken kunt!”

De bestormers zijn mannen en vrouwen van alle leeftijden; zelfs kinderen bewerken met hamertjes de beelden die op de grond liggen. Een ooggetuige vertelt: “De aanvallers gingen zo tekeer dat het geen mensen meer leken, maar duivels. De spreekstoel, het orgel, alles werd op een vuur gegooid dat midden in de kerk was aangestoken.” De beeldenstorm veroorzaakt een grote schok in heel Europa.

Tot aan Spanje toe..

Track 7: De ijzeren hertog

Hier gaan we naar links, die smalle straat in, dan lopen we via de Wellerondom rechtdoor. Als Filips II hoort over de beeldenstorm rukt hij de haren uit zijn baard. Woest is hij. Wat denken die helse ketters daar? Dat ze hiermee weggomen? De Spaanse koning stuurt zijn rechterhand Alva naar de Nederlanden. Een hertog met een ijzeren reputatie die hier met zijn legers orde op zaken moet komen stellen.

In Den Briel duiken de daders van de beeldenstorm onder. Maar hun bezit wordt in beslag genomen.

Hier aan de rechterkant passeren we zo het Historisch Museum. Als je wilt kun je hier na de wandeling een kijkje gaan nemen. Er is veel over de historie van Den Briel te vinden. Wij lopen nu langs het gebouw kort

even de markt op, dan kun je een korte blik werpen op de voorgevel van het museum. Op die gevel staat de wapenspreuk van Den Briel. Daarna slaan we de Voorstraat in, dan vertel ik hoe het verder gaat.

Track 8: Geuzen te water

We lopen nu de Voorstraat door, in de richting van de witte toren die je daar ziet. Heb je de wapenspreuk op de voorgevel van het museum gezien? *Libertatis Primitiae* staat er, dat betekent: Eerstelingen der Vrijheid. Wat bedoelen de Briellenaren daar precies mee? Tijdens deze wandeling gaat dat duidelijk worden, maar daarvoor moet ik je eerst kennis laten maken met een bont gezelschap. De Watergeuzen.

De Watergeuzen gaan een belangrijke rol spelen hier in Den Briel, al weten ze dat zelf hier nog niet. De Watergeuzen bestaan uit protestantse edelen die al hun bezittingen kwijt zijn geraakt nadat ze gevlucht zijn voor Alva. Ze zwerven op zee waar ze als kapers Spaanse schepen aanvallen. De geuzenvloot is een bont gezelschap dat allerlei lieden aantrekt. Ontembare zeeschuimers zijn het, verdreven van huis en haard. En niet altijd de crème de la crème van de maatschappij sluit zich aan. Avonturiers, werkloze zeelui, maar ook misdadigers. Samen vormen zij de Watergeuzen en maken zij de zeeën en kustplaatsen onveilig. "Schip in zicht aan bakboord! Twee zeilen in zicht, recht voor ons uit!" Gretig varen de Geuzen eropaf. Lang niet altijd onderscheid makend of het schip Spaans is of niet. "Klaar om te enteren?"

Track 9: Liever Turks dan paaps

Vlak voor de witte kerk passeren we aan de rechterkant het Geuzengesticht. Dat is het gebouw met dat mooie reliëf op de voorgevel. Het gebouw komt niet uit de tijd van de Geuzen zelf maar werd een paar eeuwen later opgericht om de geuzen te eren. Een opvangplek voor protestantse weeskinderen. Want de Geuzen waren rauwe kerels, maar hier in Den Briel hebben ze een heldenstatus. Waarom gaan we straks ontdekken. Op het reliëf kun je goed zien hoe een Watergeus er uitziet. Deze geus draagt een Turkse muts en dat is een verwijzing naar hun uitspraak: Liever Turks dan Paaps.

Loop maar mee verder, ik leg het je uit. Paap is het scheldwoord dat protestanten voor katholieken gebruiken. Liever Turks dan Paaps? Filips II is in een oorlog verwickeld met de Turken met wie hij een strijd voert om de heerschappij over de Middellandse Zee. De Turken hebben Wenen belegerd en veel bewoners in de Nederlanden zijn de Spaanse overheersing zo zat dat ze hopen dat de Turken Filips II in de pan hakken. En de Watergeuzen hopen dat al helemaal! Weg met die Spanjaarden. Weg hier met alles wat Paaps is!

Maar zolang Filips II hier de baas is, zullen ze zich schuil moeten houden op de zeeën.

Track 10: Smeken om vrijheid

Voor de witte brug slaan we linksaf. Terwijl we lopen hebben we de haven aan onze rechterkant. Ondertussen zal ik je vertellen hoe de geuzen aan hun naam komen, want ook dat is een bijzonder verhaal. Voordat Filips II zijn rechterhand Alva deze kant opstuurt om orde op

zaken te stellen, is zijn halfzusje hier de baas, Margaretha van Parma. Filips II vindt haar eigenlijk te slap in haar aanpak van ketters, en enkele minder belangrijke protestantse edelen durven het dan ook aan om haar een smeekschrift aan te bieden. Ze pleiten voor meer religieuze vrijheid, vooral omdat dit de handel ten goede zou komen. Het groepje wordt niet serieus genomen en weggestuurd. Iemand in de kring rondom Margaretha van Parma laat het woord *gueux* vallen, Frans voor armoedzaaiers, bedelaars.

Maar wat doet het groepje protestantse edelen? Die omarmen de spotnaam. Weet je wat? We gaan ons voortaan zelf zo noemen. Leve de Geuzen! De term geuzennaam wordt in onze taal nog steeds op die manier gebruikt. Als een groep een beledigende naam krijgt opgeplakt maar deze vervolgens met trots zelf gaat gebruiken. Een eretitel. Een geuzennaam. We kennen het nog steeds.

Track 11: Ziekenhuis voor zeelieden

We slaan linksaf de Kerkstraat in. We lopen nu recht op het Asyl af. Ook dit gebouw stond er nog niet ten tijde van de Geuzen, het dateert van een paar eeuwen later, maar het is net als het Geuzengesticht wel gebouwd om de Geuzen te eren. Het wordt een plek voor oude en verminkte zeelieden. Nakomelingen van de Geuzen, zo zou je ze kunnen zien.

Ja, Den Briel is trots op de Geuzen en je vindt ze hier overal terug. Maar hoe zijn de Watergeuzen en Den Briel dan zo sterk aan elkaar verbonden geraakt in de geschiedenis, want ze zitten toch vooral op

zee? Dat zal ik je vertellen, want het is een spannend verhaal. Door een toevallige speling van het lot gaan juist de Geuzen ervoor zorgen dat de Opstand tegen de Spanjaarden begint...

Track 12: Geuzen op zee

We lopen links om het Asyl heen zodat we aan de voorkant komen. Het begint als de Engelse koningin Elizabeth de Geuzen wegstuurt uit de Engelse havens waar ze vaak voor anker liggen. Koningin Elizabeth is de plunderingen van de Geuzen zat en bovendien wil ze geen oorlog riskeren met Filips II. De Geuzen varen uit. Op de Noordzee zetten ze de achtervolging van een aantal schepen in, maar raken uit koers. (wie achtervolgt wie?)

13: Prins van Oranje

Hier in de tuin van het Asyl staat het beeld van de Zeenymph, kom maar mee, dan gaan we dat van dichtbij bekijken. De Nymph wijst naar de vroegere Maasmonding. Want dat is de plek waar de Watergeuzen onbedoeld terecht komen. Eigenlijk was het plan van de Geuzen om bij Texel de Zuiderzee binnen te varen. De sterke wind heeft anders bepaald. Ze komen hier uit. De wateren van Den Briel. Hm, dat was niet de bedoeling. Maar de Geuzen besluiten om dan maar hier hun ankers te laten vallen.

Zie je dat de Nymph ook een vaandel draagt? Dat vaandel is van Willem van Oranje. Willem van Oranje is oud-stadhouder van onder

andere Holland en net als veel andere protestanten naar het buitenland gevlucht, in zijn geval Duitsland, waar hij oorspronkelijk vandaan komt. Van Oranje is van hoge afkomst maar veel van zijn bezittingen is hij kwijtgeraakt. Maar hij aast op een comeback. Zijn doel is om de Spanjaarden te verdrijven. Kom, we lopen even langs het Asyl, voor de deuren langs. Boven een van de ingangen zien we straks een geel borstbeeld van Willem van Oranje. Hij gaat namelijk net als de Watergeuzen een belangrijke rol spelen in de strijd tegen Filips II. Maar hij zit nog in zijn voorbereidingen, we komen later bij hem terug. Eerst buigen we na het Asyl links af naar de steeg Raas,(een steeg die 'Raas'heet) daar gaan we doorheen.

Track 14: Feest in de stad

Het is een kort straatje en aan het einde van de steeg gaan we links, het centrum van Den Briel in. Want hoor ik dat goed?

Ik dacht het al te horen. Er is een volksfeest aan de gang in 16^e eeuw Den Briel. De bewoners vieren feest. Ik neem je er mee naar toe. Dan zal ik vertellen waarom ze feest vieren. Kom maar mee.

Track 15: Op weg naar het feest

We lopen naar links een stuk door de Langstraat. Hoor je dat? We komen er dichterbij.

Track 16: Volksfeest

Hier zijn we eerder geweest, maar nu slaan we voor het Historisch Museum rechtsaf, de Venkelstraat in. Hoor je de muziek en de vrolijkheid? De inwoners van Den Briel zijn in (een) feeststemming.

Track 17: Stad zonder Spanjaarden

Hier lopen we rechtdoor, met zicht op de watertoren in de verte.

De inwoners van Den Briel vieren feest omdat het Spaanse garnizoen dat hier gelegerd is naar Utrecht is vertrokken. Niet dat ze nu bevrijd zijn, de Spanjaarden zijn hier nog steeds de baas, en het stadsbestuur is nog steeds Spaansgezind. Maar even geen Spaanse soldatenogen die alles in de gaten houden. Laat ze maar lekker lang wegblijven, die Spaanse bezetters. Heel de bevolking is uitgelopen om het te vieren. Feest in de Brielse straten.

Track 18: Heen en weer

In deze straat gaan we naar links en aan het einde dan naar rechts.

Een van de feestvierders is Jan Pietersz Coppelstock. Hij woont in Den Briel en is veerman op de pont tussen Den Briel en Maassluis. Maar nu is hij vooral feest aan het vieren. “Hee Coppelstock. Neem ‘r nog 1. Die Spanjaarden zijn opgerot. Dat ze maar lang wegblijven.”

Track 19: Coppelstock

Hier gaan we naar rechts de Nobelstraat af, we lopen weer richting de vestingmuren van de stad.

Het is stil in Den Briel want de bevolking slaapt, na een hele dag feest, hun roes uit.

“Hee Coppelstock, wakker worden. Aan het werk. Dat veer vaart niet vanzelf.”

Coppelstocks dagen als veerman lijken op elkaar. Heen en weer. Heen en weer. Op die ene dag na. De dag dat hij even in zijn ogen moet wrijven om zeker te weten dat hij ziet wat hij ziet...

Track 20: In naam van Oranje

Hier gaan we naar links, eerst over de stoep, dan het Vestingspad op wanneer we kunnen. Dan gaan we weer een stuk over de stadsmuren lopen.

Buiten die stadsmuren, iets ten noorden van Den Briel, de richting die we nu uitlopen, ziet Coppelstock het goed. In de Maasmonding liggen de Watergeuzen voor anker. Wat doen die hier?

Als hij dichterbij komt ziet hij warempel een oude bekende.

Blois van Treslong. Vice-admiraal van de Watergeuzen, vroegere inwoner van Den Briel. Coppelstock heeft nog onder hem gediend. Coppelstock komt aan boord en de twee praten bij. “Hoe is het in Den Briel?” “Zo zijn gangetje, we zitten zonder garnizoen, god zij dank.” Blois van Treslong kijkt hem verbaasd aan. “Wat zeg je nou? Geen

Spanjaarden in de stad?” Coppelstock knikt. “Naar Utrecht vertrokken. We hebben er toen goed feest om gevierd.”

Lumey, admiraal van de Watergeuzen, heeft het ook gehoord. Lumey, bijnaam “de Vossestaart”. En “Langnagel” wordt hij ook wel genoemd. Een man met een reputatie, zelfs bij de Watergeuzen zelf. Admiraal Lumey kijkt Coppelstock priemend aan. “Geen Spanjaarden in de stad?” Coppelstock knikt. Bij deze man voelt hij zich wat minder op zijn gemak. “Vertrokken”, knikt hij. “Naar Utrecht”. Lumey en Blois van Treslong overleggen met elkaar. Er is nauwelijks verzet te verwachten. En met de vele kloosters zal de buit groot zijn. Ze wenden hun blik weer naar Coppelstock.

Ze hebben het als volgt afgesproken. Coppelstock gaat het stadsbestuur vertellen dat de Watergeuzen voor de poorten van Den Briel liggen en de stad willen innemen. Het stadsbestuur moet twee afgezanten sturen om de overgave te bespreken. Als bewijs krijgt Coppelstock de zegelring van Blois van Treslong mee.

Het stadsbestuur schrikt zich dood. Geuzen voor Den Briel? En ze willen de stad innemen? Spoedoverleg, maar ze komen er niet uit. Als ze de eis van de Geuzen weigeren, wordt de stad geplunderd. Maar als ze instemmen, dan zal de straf van de Spanjaarden niet mals zijn. Het is een keuze uit twee kwaden, die uiteindelijk niet gemaakt hoeft te worden. Want de Geuzen besluiten tot de aanval over te gaan.

In twee groepen nemen ze de stad in. Blois van Treslong benadert de stad vanuit het zuiden, en kan via de openstaande Zuidpoort naar

binnen trekken. Onder leiding van Roobol komt de tweede groep voor de Noordpoort te staan. De geuzen besluiten de poort te rammen met een scheepsmast.

Het is 1 april 1572. De Watergeuzen nemen Den Briel in.

De plundering blijft beperkt tot de kloosters, want de Watergeuzen zien Den Briel als ideale uitvalsbasis voor de vloot.

De stad wordt direct in opperste staat van verdediging gebracht. Want 1 ding staat vast. Dat weet iedere Geus en iedere inwoner van Den Briel. Er gaat hoe dan ook een Spaanse tegenaanval komen.

Track 21: Het is niets

Hier steken we over en blijven we rechtdoor lopen, nog altijd op het Vestingspad. We blijven de stadsmuur volgen en die wordt door de Watergeuzen in staat van verdediging gebracht. De kanonnen van hun schepen slepen ze op de stadsmuren. Ze weten dat de Spanjaarden gaan komen. De vraag is alleen wanneer.

Als Alva hoort van de val van Den Briel, reageert hij aanvankelijk onverschillig. *No es nada*. Het is niets, zegt hij. Toch bereidt hij de tegenaanval voor. Die vindt een paar dagen later plaats, op 5 april.

Alva stuurt het garnizoen uit Utrecht naar Den Briel om het te heroveren. Vanuit Heenvliet en Zwartewaal marcheren de Spanjaarden naar de stad. Buiten de muren vinden eerste schermutselingen plaats, maar voordat het tot een echte belegering kan komen, zet stadstimmerman Rochus Meeusz het Nieuwlandse sluisje open. Dat

sluisje moet hier ongeveer geweest zijn, aan deze kant van de stadsmuur, vlakbij bastion 3. Het is een slimme actie, want de hele polder rondom de stadsmuren komt onder water te staan. Het Spaanse leger durft er niet doorheen, bang om zich vast te lopen in het moerassige gebied en simpele schietschijven te worden. Ze trekken zich terug. Daar ontdekken ze dat andere Watergeuzen de Spaanse schepen bij Heenvliet in brand hebben gestoken. Verslagen druipen ze af. Den Briel is met succes verdedigd!

Track 22: Een domino effect

De opstand tegen de Spaanse koning is begonnen. Er breekt een strijd uit voor onafhankelijkheid die in totaal 80 jaar zal duren: de 80-jarige oorlog met Spanje. Maar hier in Den Briel begint het dus, want de succesvolle inname en verdediging van de stad zorgt voor een waar domino-effect. Meer steden in de Nederlanden sluiten zich aan bij de opstand tegen de Spaanse overheersing. Den Briel heeft laten zien dat het kan.

We lopen hier langs het Kruithuis. Dat is tijdens de 80-jarige oorlog gebouwd om kruit in op te slaan voor geweren en kanonnen. Want die blijven vuren en dreunen; de strijd voor onafhankelijkheid is in volle gang. Maar het zorgt wel voor verdeling in het land. Katholieken zijn op de hand van de Spanjaarden en vaak zijn stadsbesturen ook Spaansgezind. Maar zij durven de strijd met de Watergeuzen niet aan, of zijn bang om afgezet te worden door hun eigen protestantse burgers. In Gelderland nemen de Watergeuzen verschillende steden in en korte tijd later doet bijna iedere stad in Zeeland en Holland mee. De

enige steden die trouw blijven aan Filips de Tweede zijn Amsterdam, Middelburg en Goes.

Het succes van de Geuzen zorgt ook voor een andere kettingreactie. Het trekt de protestanten aan die na de gewelddadige vervolging van kettters naar het buitenland gevlucht zijn, maar nu weer terug durven te keren. Deze fanatieke protestanten, in het buitenland vaak verder geradicaliseerd, sluiten zich aan bij de opstand. Ze vechten uit woede en wrok mee tegen Filips de Tweede. Daarmee zijn de opstandelingen succesvoller in de strijd dan de huurlegers van Willem van Oranje.

Willem van Oranje. Zijn naam is al gevallen...

Track 23: De Vossenstaart

We lopen rechts om de molen, nog steeds over de stadsmuur. Willem van Oranje was ook zo'n vluchteling voor het Spaanse regime. Hij vertrekt na de komst van Alva naar Duitsland. Willem van Oranje is veel van zijn bezittingen kwijtgeraakt, maar met wat hij nog heeft, probeert hij legers uit de grond te stampen om de Spaanse koning te bevechten. Door slimme 16^e eeuwse pr is hij populair in de Nederlanden. Hij wordt gezien als de verloren zoon die alles kwijt is maar toch dapper doorvecht voor vrijheid. Maar succesvol met zijn legers is hij bepaald nog niet. De Geuzen doen het beter.

De held van de Watergeuzen is admiraal Lumey, bijnaam "de Vossenstaart", ook die kennen we nog. Na zijn succesvolle inname van Den Briel is zijn ster alleen maar verder gerezen. Door velen wordt niet Willem van Oranje maar Lumey gezien als dé leider van de opstand.

Lumey is wreed maar succesvol. Dordrecht is inmiddels veroverd, en de Geuzen stoten door naar Gorinchem. Die stad gaat nog gebukt onder een Spaanse bezetting. De Geuzen vallen binnen en de volgende dag veroveren ze de Citadel, waar de Spanjaarden zich hebben verschanst. Negentien katholieke geestelijken neemt Lumey als gevangenen mee terug naar Den Briel. Wie zijn reputatie kent vermoedt wat hun lot gaat zijn, maar eerst komen we langs een oude bekende.

Track 24: Martelaren van Gorcum

Daar is hij weer, vereeuwigd in brons: veerman Coppelstock. Neem maar even een kijkje bij het beeld. Als hij de Geuzen niet had opgemerkt in de Brielse wateren en aan boord was gegaan, dan was de geschiedenis mogelijk heel anders gelopen.

Tja, ergens hing het van toeval aan elkaar. Toeval dat de Geuzen uit koers raken en voor Den Briel terecht komen. Toeval dat Coppelstock een van de Geuzen kent en aan boord gaat. Waar spontaan het wilde idee ontstaat om Den Briel dan maar in te nemen, want waarom eigenlijk ook niet? Het lijkt een samenloop van toevallige omstandigheden, maar is de geschiedenis dat niet vaker? Alles had anders kunnen lopen, maar het is gelopen zoals het gegaan is. En daarin heeft deze Coppelstock, starend in de richting waar hij de Geuzen ontdekte, iets buiten de stadsmuren in de Maasmond, een belangrijke rol gespeeld.

Kom, we lopen verder. We gaan straks naar de overkant, en om daar te komen steken we eerst de witte brug over die je links ziet, en daarna de witte brug rechts in de verte. Zoals je gemerkt hebt, worden Coppelstock en de Geuzen als helden vereerd hier in Den Briel. Maar de Geuzen waren niet altijd lieverdjes, zo eerlijk moeten we zijn. Ik vertelde je over de 19 katholieke geestelijken die Lumey na de verovering van Gorinchem gevangenneemt en naar Den Briel brengt. Iedereen heeft een vermoeden wat hun gruwelijke lot zal zijn, maar Willem van Oranje probeert met een brief Lumey te weerhouden. Maar het maakt Lumey alleen maar kwader: "Welke bevelen heb ik van de Prins van Oranje te ontvangen," roept Lumey woedend uit, "zou het niet beter passen dat ik over hém het bevel zou voeren?!" De 19 geestelijken worden naar een turfschuur iets buiten Den Briel gebracht. Daar worden ze, als ze weigeren zich te bekeren tot het protestantse geloof, gemarteld en opgehangen.

Deze moord op de *Martelaren van Gorcum* roept veel verontwaardiging op in binnen- en buitenland. Maar Lumey is een populaire figuur en trekt zich van niemand wat aan. En zo begint de opstand tegen Filips de Tweede steeds meer op een burgeroorlog te lijken. Terwijl Willem van Oranje voor godsdienstvrijheid pleit, gebeurt steeds vaker het omgekeerde. In zijn naam plunderen de Watergeuzen katholieke kloosters en kerken, worden geestelijken vermoord en nonnen verkracht in plaatsen als Alkmaar, Ransdorp en Roermond. Van Oranje verbiedt ieder wangedrag tegen katholieken. Maar als het toch gebeurt doet hij niets. Hij is immers sterk afhankelijk van de Watergeuzen.

Toch blijkt uiteindelijk wie de meeste macht heeft van de twee. Na een militaire nederlaag van de Watergeuzen komt Willem van Oranje naar Holland en zet Lumey gevangen.

Track 25: Poort naar de overwinning

Nu we de tweede witte brug over zijn, steken we rechtdoor de Dijkstraat in.

We naderen de plek waar misschien wel 1 van de bekendste zinnen uit onze vaderlandse geschiedenis is uitgesproken.

Of beter gezegd: uitgeroepen.

Track 26: Bevrijding van Den Briel

“In naam van Oranje, doe open de poort.”

We staan hier bij de restanten van de Noorderpoort. Dit is de plek waar de Geuzen voor een dichte stadsmuur staan maar met hun scheepsmast de poort rammen. Waarna ze Den Briel innemen.

“In naam van Oranje, doe open de poort.” Het is een gevleugelde uitspraak in onze geschiedenis geworden. Al wist Willem van Oranje dus van niks. De Geuzen deden het op eigen houtje, maar wel in zijn naam. Hoe verschillend ze ook waren, ze hadden wel hetzelfde doel: de Spanjaarden verdrijven.

Kijk maar rustig even rond hier. Aan de rand van het terrein bij Bastion IX kun je via een trapje omhoog. Daarboven kun je zien uit welke richting de Geuzen de stad naderden. Je hebt een mooi (uit)zicht.

Hier begint het, met het inbeuken van de poort. De opstand tegen de Spaanse koning. De strijd die ontstaat zal nog 80 jaar duren, maar zal uiteindelijk leiden tot een zelfstandig en onafhankelijk Nederland. Den Briel. *Libertatis Primitiae*: Eerstelingen der Vrijheid.

Een belangrijk kantelpunt in onze geschiedenis. En jij staat er letterlijk bovenop.

Als je rond hebt gekeken vervolgen we onze weg. Gezien vanuit de richting waar we vandaan kwamen buigen we linksaf en lopen we verder over het Vestingspad.

Track 27: Wilhelmus van Nassouwe

We blijven over het Vestingspad lopen. Het einde van de wandeling komt in zicht. Dan zijn we Den Briel helemaal rond geweest.

“Op 1 april verloor Alva zijn bril.” Het is een ezelsbruggetje dat vroeger ieder kind leerde op school. Om te onthouden dat Alva op 1 april Den Briel verloor aan de Watergeuzen.

Hee, inderdaad, het Wilhelmus. Zing je het ook mee als het Nederlands Elftal speelt? Want er zitten zinnen in die best een beetje gek klinken als je erover nadenkt. Maar al minder gek als je weet dat ons volkslied stamt uit deze tijd. Het lied gaat over Willem van Oranje die in het

begin niet weet wat hij moet kiezen. De Spaanse koning trouw blijven?
Of tegen hem in opstand komen? Hij kiest voor het laatste. Zinnen als
'Ben ik van Duitsen bloed' en 'Den koning van Hispanje heb ik altijd
geëerd'. Ze klinken je nu waarschijnlijk al minder vreemd in de oren.

TRACK 28: Op weg naar het einde

We zijn bij het eindpunt gekomen van onze wandeling. De Langepoort,
de plek waar we begonnen zijn, de cirkel is rond. Hier bij deze poort
wordt elk jaar door bewoners van Den Briel de inname van de stad
nagespeeld. Inclusief kostuums en kanonnen. Het is een heel
spektakel.

Ik vind het geweldig dat je met me bent meegelopen. We zijn in de
voetsporen getreden van ketters en geuzen en hebben de bevrijding
van de stad meegemaakt. Het is de opmaat naar een zelfstandig en
onafhankelijk Nederland. Het begon hier in Den Briel. En jij bent erbij
geweest.

EINDE WANDELING